

Katona Béla: A háborús év szociálpolitikája.

Ha szociális viszonyainkat a lefolyt év elején kissé magasabb nézőpontból figyeljük, akkor be kell vallani, hogy a lehangelő tünetek egész sokaságával találkozunk. Egyrészt a már évek hosszú sora óta húzódó politikai viszályok rendkívüli kiélesedése és másrészt pedig két esztendőn át tartó súlyos gazdasági állapot nyomasztó bajai jellemezték a helyzetet. Ilyen körülmények között megérthető, ha alig volt olyan kereseti vagy foglalkozási ágazat, ahol ne a legkeserűbb panaszok hangzottak volna el.

A nyomasztó helyzet természetesen leginkább a fix fizetésből élő tisztviselőkre és a bér munkásokra nehezedett. A fizetések és bérek emelése azonban alig leküzdhető akadályokba ütközött, mert az általános gazdasági pangás lényegesen csökkentette a vállalatok jövedelmeit is.

Az előző évről áthúzódott depresszió leginkább az ipari munkásokat sújtotta, s különösen a munkanélküliek száma volt elriasztó. A Munkanélküliség Elleni Küzdelem Magyarországi Egyesülete január elején tartott ülésében már elhatározta, hogy e nagyfontosságú kérdés kielégítő kezelésére és megoldására nézve körlevelet intéz a városokhoz. Hangsúlyozta ebben az egyesület azt az elvi álláspontját, amely szerint a munkanélküliség, mint országos baj orvoslására egyöntetű országos és megelőző munkanélküliségi politikát kell folytatni, amelynek a közmunkapolitika, a munkaközvetítés és a munkanélküliség esetére való biztosítás az alapja. Az akkori válságra való tekintettel két eszközt ajánlott: A közmunkáknak sürgős összeírását és a szükséges áldozatokkal is előteremtendő eszközökkel való keresztülvitelét, mert az nemcsak a munkásságnak, de a városok ipari és kereskedelmi lakosságának sürgős érdeke. Minthogy pedig a munkanélküliek nagy részét pedig a tél folyamán szakszavagó munkákkal foglalkoztatni nem lehet, az egyesület azt javasolta, hogy a városok szavazzanak meg a városban levő munkanélküliek számára oly

összegeket, mely lehetővé teszi, hogy azokat legalább januártól március végéig átlag 6 korona heti segélyvel lehessen támogatni. Mindezekre nézve természetesen tüzetes útbaigazítást is adott. Megállapította egyébként az egyesület, hogy az utóbbi időben a munkaidő csökkentésével igyekeznek a gyárak a munkálszámot fentartani.

E kezdeményezés alapján több vidéki város követte a tancsot, azonban igen sok helyen kevés foganatja volt, mert az összeírásnál egy igen fontos körülményre nem gondoltak. Arra t. i., hogy ha hivatalosan állapítják meg a munkanélküliek számát, akkor ezek közül az idegen illetőségűeket eltávolítják a hatóságok. Ezt a munkások is tudván, a szakszervezet számlálásán mint munkanélküliek, de az esetleges ellenőrző hatósági számlálásnál mint munkában állók szerepeltek. Ilyenformán a két számlálás rendkívüli nagy különbséget tüntetett fel, s miután egyes városok leginkább a hatósági vizsgálait adatait vették alapul, oly csekély összegeket állapítottak meg, amelyek egy pillanatig sem voltak komolyan vehetők. De nem lehetett nagyobb jelentőséget tulajdonítani számos helyen ennek az akciónak azért sem, mert a segélyezés úgyszólván teljesen a munkásszervezetek kirekesztésével történt.

A felhívásnak mindenesetre volt annyi eredménye, hogy az állam két ízben százezer koronát, a főváros ötvenezer koronát s több vidéki város kisebb összegeket osztottak ki segélyképen a munkanélküliek között, még pedig a kiosztásnak azon végrehajtási szabályzata alapján, melyet a főváros szociálpolitikai ügyosztálya dolgozott ki. Minthogy pedig szükséges volt a segélyezés mérvének megállapítására alapot teremteni, a fővárosban megszámlálták a munkanélkülieket. Ezt a feladatot a szociálpolitikai ügyosztály március hó 22-én és 23-án nagy apparátussal hajtott végre. A fővárost 4500 körzetre osztották s a szakszervezetek kiküldöttjeiből és a fővárosi tisztviselőkből alakult a hatezer tagú számláló bizottság. Minden körzetre húsz számláló biztos jutott, akik sorra járták az egyes házakat, lakásokat. Az egyes bizottságok mintegy 25-100 lakást látogattak meg. Minden munkátalan nevét, adatait stb. számláló-cédulára vezették s a körzethez tartozó községi iskolába vitték, ahol külön bizottság lajstromba vette az adatokat. A munka eredménye az volt, hogy a fővárosban 22,940, a környéken pedig 6903 munkanélkülit találtak, köztük sok esetben olyanokat, akiknek már 6-8 hónap óta nem volt munkájuk.

A kormány nem állapodott meg a pénzadománynál, miután kétségtelen volt, hogy a bajt csak nagyobb beruházásokkal lehet gyökeresen orvosolni. Harkányi János báró kereskedelmi miniszter már az év elején utasította az államépítészeti hivatalokat, hogy a kilátásba vett és költségvetésileg fedezettel bíró munkákat és beruházásokat, melyeket még nem teljesítettek, haladéktalanul adják ki. Azonban a minisztertanács is foglalkozott április elején e kérdéssel, melynek a költségvetés összeállítására is jelentékeny befolyása volt. A minisztertanács ekkor elhatározta, hogy az egyes kormányzati ágagnál szükséges beruházási munkák elvégzését a legsürgősebben elrendeli.

A munkásmozgalmakat illetőleg megállapítható, hogy az összmozgalmak száma 278, még pedig munkabeszüntetés nélküli mozgalom 103 volt 9337 résztvevővel, sztrájk 133 volt 11,862 résztvevővel. A kizárással végződött mozgalmak száma 1913-ban 42 volt 8086 résztvevővel. Különösen nagy emelkedést mutat az előző évekhez képest a kizárt munkások száma. A bérmozgalomban érdekelt munkások száma 26,992 férfi és 2293 nő volt. A rossz gazdasági viszonyok dacára 88 esetben kötöttek kollektív szerződést, amely szerződéseket 17.923 munkás vagy munkásnő élvezi. E mozgalmak eredménye a következő volt: Békés mozgalmak alkalmával nyert munkarövidítést 2333 munkás (9061 órát összesen); sztrájkkal 745 munkás vívott ki munkaidő-rövidítést (összesen 2059 órát). Összesen 4098 munkás ért el a múlt év folyamán heti 14.180 óra munkaidő-rövidítést; vagyis naponként átlag 34.6 perccel rövidítették meg a munkaidőt. Béremelést békés utón 4615 munkás nyert (12,119.30 koronát), sztrájkkal 3463 munkás (8907.90 koronát), kizárással 375 munkás (611.40 koronát). Összesen 8453 munkás hetenként 21,638.60 korona béremelést nyert, ami egy-egy munkásnál átlag 102.39 korona évi béremelést jelent.

Meg kell azonban állapítani, hogy mind nagyobb teret nyer az a felfogás, hogy a munkaadónak is mellőzhetlen kötelezettségei vannak munkásai szociális igényeinek kielégítésére. Ennek egyik igen érdekes tünete az, hogy egyre szélesebb körben érzik úgy a mezőgazdasági, mint az ipari termelésben a munkásházak létesítésének szükségét. Mindkét irányú kezdeményezést az állam jelentékeny kedvezményekkel igyekszik megkönnyíteni. Nevezetesen, ha valamely törvényhatóság vagy község gazdasági munkásházak létesítése céljából gazdasági munkásoknak ingatlant ad el, vagy az építéshez kölcsönt nyújt, vagy kész mun-

kásházakat ad el, vagy az építéshez kölcsönt nyújt, vagy kész munkásházakat ad el, vagy ad bérbe, a földművelésügyi miniszter az államkincstár terhére díjtalanul elkészítteti a szükséges felméréseket, felosztási vázlatokat, terveket, a szerződések és egyéb okmányok terveit, az államkincstár terhére évenként 500,000 koronáig az építtető törvényhatóság vagy község irányában a munkások helyett, ezek javára kötelezettséget vállal, a vételárt illetőleg a kölcsön után járó évi tőke és kamattörlesztési részletek meghatározott hányadának legfeljebb 100 féléven át, illetőleg az évi bérösszeg meghatározott hányadának legfeljebb 30 éven át való megfizetésére. További kedvezmény, hogy az ingatlan megszerzésével és az építkezéssel kapcsolatos összes jogügyletek bélyeg- és illetékmentesek, hogy az állami támogatással létesült gazdasági munkásházak teljes adómentessége 20 évre felemelhető, s végül, hogy az ily házak építéséhez szükséges építési anyagokat az államvasúton vagy kamatbiztosítást élvező vasutakon önköltségi áron szállítják.

Hasonlóképen egyre nagyobb teret nyer az ipari munkásházépítkezés, melyet részint maguk az iparvállalatok, részint a városok hajtanak végre, szintén állami támogatással. Így az Országos Ipartanács a lefolyt évben az aradi iparvállalatok által létesítendő munkásházépítő szövetkezet céljaira szavazott meg jelentékeny államsegélyt. Itt 300 munkás lakóházat építenek 1.8 millió korona befektetéssel. Ugyancsak államsegélyt szavaztak meg Pécs városnak, mely félmillió korona költséggel 116 munkáslakás építését határozta el. A tanács az építési tőke egyharmadát szavazta meg segély gyanánt.

Azon intézményeink között, melyek a lakosság legszélesebb rétegeinek jólétét, illetve egészségügyét szolgálják, legfontosabbak az ipari betegsegélyező pénztárak és az Országos gazdasági munkáspénztár. Azt hiszem, nem túlzok, ha azt állítom, hogy nincs Magyarországon oly intézmény, mint melyet annyiszor és oly hevesen támadtak volna, mint a baleseti és betegsegélyező pénztárakat. A munkaadó az elviselhetetlen terhekről és meg nem szűnő zaklatásokról, a munkások pedig a ki nem elégítő segélyezésről és kezeléssel panaszkodnak. A pénztárak vezetőségei és maga a tisztikar is a legnagyobb buzgósággal igyekeznek a tapasztalt bajokon segíteni, ámde kétségtelennek látszik, hogy ezek csakis gyökeres reformmal küszöbölhetők ki.

Az elkeseredett és viharos panaszok már az előző évek-

ben is oly mértékben növekedtek, hogy a kormány végre is kénytelen volt behatóan foglalkozni a gyökeres javítás előkészítésével. A kérdéssel úgy a miniszterelnök, mint maga a kereskedelmi miniszter ismételten foglalkoztak, s kijelentették, hogy a reform megvalósítását a legsürgősebb kormányfeladatok közé sorolják.

E szándékot csak megerősíthette a lefolyt év január elején 57 városban tartott s a fővárosban is lefolyt iparogyűlés, a midőn megállapították, hogy a munkásbiztosításnál a magyar iparosokra eső teher 50 százalékkal több a német és 85 százalékkal több az osztrák iparosokat sújtó terheknek. A gyűléseken elfogadott határozati javaslatok szerint a munkaadók kívánják az egész munkásbiztosító intézménynek állami kezelésbe vételét, vagy ha ez nem volna lehetséges, a hozzájárulási költségek csökkentését. Kívánják továbbá az állami hozzájárulásnak jelentékeny felemelését s végül, hogy a két központi, illetve felügyeleti szervezet sűrűlődsének megszüntetése céljából az Országos pénztár szüntettessék meg.

A mezőgazdasági munkások és cselédek részére felállított országos pénztárnál, a gazdasági gépeknél alkalmazott munkásokat kivéve, csak fakultatív biztosítási kötelezettség áll fenn. Ez természetesen korántsem megfelelő és alkalmas alap arra, hogy a pénztár kellően fejlődjék. Ha ezen intézmény, az Országos gazdasági munkáspénztár állapotát és fejlődését tekintjük, ez kétséget kizáróan megállapítható.

Közbevetőleg felemlítem, hogy a háború kitörése a munkásbiztosító pénztárakra nézve igen kedvezőtlen visszahatással járt, amit jellemzően világított meg az állami munkásbiztosítási hivatalnak erre vonatkozó kimutatása. A legtöbb pénztár taglétszámának csökkenése nem volt ugyan kipuhatolható, mert a munkaadók nagyrésze maga is bevonult s így nem volt módjukban a be- és kijelentést eszközölni, de a rendelkezésre álló adatok alapján a pénztárak közül azoknak, amelyek az adatokat közölték, összes taglétszáma 406,492 volt a mozgósítás időpontjában. Ez a szám november 1-re 129,145-re szállt le, vagyis a taglétszám csökkenése 277.347 volt. Másrészt figyelembe veendő még az is, hogy a bevonult tisztviselők nagy száma folytán az adminisztrációnál is gyakran alig leküzdhető zavarok támadtak.

Mindenesetre meg kell azonban állapítanom, hogy a háború kitörése nyomán általában véve csodálatos megnyugvás volt ész-

lelhető. Igaz viszont, hogy ezzel szemben úgy az állami, mint a közigazgatási hatóságok a legmesszebbmenő intézkedésekkel igyekeztek a nehéz viszonyokon célszerű rendelkezések és ahol szükség volt, anyagi támogatás által enyhíteni. A termelés és fogyasztás érdekében tett intézkedéseket az illető fejezetekben már részletesen ismertettem, s így itt főleg azokra kívánok kiterjeszkedni, amelyek az eddig vázolt eseményekbe nem voltak beilleszthetők. Ha a háború után beállott helyzetet a szociális viszonyok szempontjából általánosságban mérlegeljük, akkor első sorban egy valósággal elvi magaslatra emelkedő megfigyelést tehetünk. Azt nevezetesen, hogy az első hetek vagy pár hónap riadt tájékozatlanságát leszámítva, lassankint úgy alakult ki a helyzet, hogy nyugodt bizakodással tekintünk a harcterek felé, s ez alatt pedig nagy erővel és fokozott energiával folyik itthon is a küzdelem a gazdasági élet egyensúlyának fentartásáért. Nem a beletörődés, vagy megszokás ez, hanem az életösztön elemi erejű érvényesülése, amely egyaránt nyilvánul a harctéren a fegyverek diadaláért s itthon pedig mindenkinek a saját egzisztenciájáért.

Es ez a harc itthon sem könnyű. Az életviszonyok rendkívüli drágasága alig elviselhető terhet jelent, különösen azon foglalkozási vagy kereseti ágaknál, ahol számolt garasból kell megélni. A legszembetűnőbb az élelmiszerek és a nélkülözhetetlen szükségleti cikkek drágulása, melyet csupán az enyhített számbavehetőleg, hogy a drágaság emelkedésének mértékével párhuzamosan igen energikus állami és hatósági intézkedések történtek. Némely intézkedés persze – amelyekről az előző fejezetekben részletesen szóltam, – már olyan helyzetet talált, mely szöles rétegek károsítása nélkül nem volt gyökeresen megváltoztatható. Ez nemcsak a készleteknek az országban való megtartására vagy behozatalára, hanem arra is bénítólag hatott, hogy az árak a fogyasztás szempontjából kedvezően alakuljanak.

Ezzel szemben nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni azt sem, hogy a kereseti viszonyok rendkívül megjavultak. Még a fix fizetésből élők legnagyobb része is – különösen azok, akik mint tiszték teljesítenek szolgálatot, – itt kapott fizetésükön kívül még rendes jövedelmüktől sem estek el, mert ezt eleinte egészen, később némileg redukálva, legnagyobbbrészt továbbra is folyósították a munkaadók. A termelési és kereskedelmi ágazatok egész sora hatalmas konjunktúra anyagi előnyeit élvezte, a munkások pedig, sőt még a napszámosok is akkora béreket

kaptak, amelyek némely esetben fantasztikusaknak voltak nevezhetők.

Az állami intézkedések között kétségkívül legfontosabb volt az, amelyet a mozgósítás esetén bevonultak gyámolt nélküli családjainak segélyezését szabályozó 1882. évi XI. t.-c. alapján tett, s amelyet a november végén tartott országgyűlés hozzájárulása után a lehető legliberálisabb szempontokból módosított. Ezen intézkedések alapján oly bőségesen gondoskodtak a szóbanforgó családokról, hogy országszerte a legteljesebb megelégedést lehetett tapasztalni, ami nem kis mértékben biztosította a közmegnyugvást, de egyúttal azt is, hogy a harctéren küzdő családfeje ne aggódjék hozzátartozóinak sorsán.

Az ország társadalmi és gazdasági életének szemmel tartása és megfelelő intézkedéseknek idejében való foganatosítása céljából közreműködött a kormány az Országos hadsegélyező bizottság megalapításában, mely különböző fő- és albizottságokban vitatta meg a felmerült kérdések legcélszerűbb megoldásának módjait. A városok, s köztük első sorban a főváros, népségítő irodákat szerveztek, melyek nemcsak tanácscsal, hanem ha szükség volt rá, megfelelő anyagi támogatással is ellátták a hozzáfutókat. A legőszintébb elismeréssel kell megemlékeznünk még egy intézményről, melyet a háborús bajok enyhítésének nemes szándéka hozott létre. Ez az Augusztus gyorssegélyalap, mely bámulatraméltó agilitással s különösen a magyar nők áldozatkészségének segélyével, sok gondterhes homlok redőit simította el és sok könnyet törült le. E hatalmas organizáció, – melynek megteremtésében és vezetésében ugyancsak egy kiváló nőnek, Lónyay Sándornénak jutott oroszlánrész, – nemcsak pénzzel és természetbeni adományokkal támogatta a bevonultak családjait, hanem a foglalkoztató-műhelyek egész hálózatát teremtette meg, ahol ezek munkával tudtak maguknak tisztességet és nyereséget biztosítani.

Természetesen azok az alkalmazottak, akik oly kereskedelmi vagy termelési ágazatban voltak foglalkoztatva, amelyek a háború folytán kedvezőtlen helyzetbe kerültek s így tehát alkalmazottaikat vagy elbocsátották, vagy számukat csökkentették, igen súlyos viszonyok közé kerültek. Az ilyen állás nélküli alkalmazottak támogatására az érdekképviselők kuratóriumot alkottak s több százezer korona tőkét gyűjtöttek, melyet az állam és a főváros is jelentékenyebb összeggel gyarapított. Az alkalmazottak érdekeinek védelmében különösen a Magántisztviselők Országos

Egyesülete fejtett ki nagyarányú munkásságot s főleg az első időben, midőn az elbocsátások sűrűn voltak napirenden, ez ellen nemcsak energikusan tiltakozott, hanem beadványokkal is fordult a különböző minisztériumokhoz, valamint a fővároshoz, s ezek közbenjárását kérte elsősorban, azoknál a vállalatoknál, melyek akár az állammal, akár a várossal üzleti összeköttetésben állanak. Ilyen közbenjárást más irányban is kért, s egyúttal a társadalmat is retorzióra hívta fel olyan cégek ellen, melyek különösebb kényszerítő ok nélkül bocsátják el tisztviselőiket. Az alkalmazott egyesületek követelték továbbá a hadbavonult alkalmazottak munkaviszonyának, felmondási idejének és a háború tartama alatt a fizetések és a felmondási idő redukálásának a kivételes haditörvény alapján való megfelelő szabályozását. Követelték, hogy a közszállítások kiadásánál azokat a cégeket részesítsék előnyben, amelyek a megnehezült viszonyok dacára is megtartották alkalmazottaikat és fizetésüket nem redukálták.

Rendkívül érdekes és figyelemre méltó az a magatartás, amelyet a munkások szakszervezetei tanúsítottak a háború kitörése idején. A szociáldemokrata párt felhívást adott ki, melyből kiemelem a következő részletet:

«A szervezett munkás még ezek között a körülmények között is nagyobb érték, mert nagyobb morális erő lakik benne. Nagy rések támadnak most sorainkban, de fejtelenségnek nem szabad történnie. Katonai műszóval élve: «Zárkózz!» – ez legyen a kommandó. Vagyis szorulatok összéb, hogy megteljenek a részek! Roppant nehéz most a helyzete a mi sajtónknak. Ilyen válságos helyzetben mi sem akarhatjuk még a legigazságosabb kritikával sem megnehezíteni az intézők dolgát. Készüljünk arra, hogy a mostani háború után egy más Magyarország lesz a mostani helyén!»

Megjegyzem, hogy a munkások szakszervezetei fentartották működésüket s felhívták tagjaikat, hogy akiket a kötelesség nem szólít el munkájától, teljesítse szervezeti kötelességeit. Közölték egyúttal, hogy a segélyezéseket mindaddig folyósítják, amíg a bevételek lehetővé teszik. Felhívta a vezetőség a tagokat arra is, hogy a sztrájkmozgalmaktól tartózkodjanak, mert a vezetőség nem segítheti most a sztrájkolókat.

E felhívás utolsó szakasza helyénvaló volt azért is, mert a kormány a sztrájkra és kizárásra vonatkozólag szigorított büntető rendelkezéseket adott ki, amelyek a hadiállapot beálltával életbeléptek. Ezek szerint az, aki a háborús időben munkásokat

munka beszüntetésére bír rá, vagy munkaadókat munkások kizárására beszél rá akkor, amikor az illető munka a hadviselés érdekeit szolgálja, öt évig terjedhető fegyházzal büntethető. Aki ilyen sztrájkban résztvesz, három évig, aki kizárást alkalmaz munkásaival szemben, szintén három évig terjedhető fegyházzal büntetendő.

Viszont azonban október elején a kereskedelmi miniszter valamennyi másodfokú iparhatósághoz rendeletet intézett, amelyben a munkások panaszainak azonnali elfogadását és soron kívül való tárgyalását rendelte el. A miniszter hangsúlyozta, hogy a hadiállapot folytán bekövetkezett nehéz gazdasági helyzetben fokozott mértékben rá van utalva minden ipari és kereskedelmi alkalmazott arra, hogy munkaadója által esetleg jogtalanul visszatartott munkabér járandóságához minél gyorsabban hozzájuthasson.

Igen érdekesen alakult a háború folyamán a munkapiac, amely a budapesti ipari és kereskedelmi munkasközvetítő intézet heti jelentéseiből eléggé megfigyelhető volt. Mint említettem is, az év első felében sok volt a munkanélküliek száma, ami természetesen a munkaközvetítő adataiból is kitűnt. Nevezetes, hogy a háborút követő két hét alatt megkétszereződött a munkakeresők száma, de ettől kezdve nemcsak hogy rohamosan apadt, hanem állandó és igen jelentékeny munkakereslet is mutatkozott. Az első időben, augusztus elején, leginkább csak szíjgyártókat és újságárosokat kerestek.

Augusztus vége felé azonban már erősen keresték a szűcs-, kovács-, lakatos-, molnár- és borbélysegédeket, szeptemberben és a következő hónapokban a cipész-, csizmadia-, szabó-, ács-, molnár- és péksegédeket, továbbá varrónőket és napszámosokat, utóbbiakat egész hat koronáig terjedő napibér mellett. Decemberben még mindig állandó volt a kereslet a szabó-, különféle vasmunkás, borbélysegédek és szolgák iránt.

Ami már most ezek után népmozgalmi viszonyainkat illeti, nagy vonásokban kiterjeszkedem az itt figyelembe veendő főbb szem pontokra, melyekkel kapcsolatban néhány megjegyzést is kívánok tenni.

Alig szükséges mondani, hogy a háború népességünk számának csökkenésével fog jární. Ezt a fontos körülményt annál nagyobb figyelemre kell méltatni, mert hazánkban már évtizedek óta csökken nemcsak a házasságkötések, hanem az élveszültek száma is.

1913-ban emelkedett ugyan a házasságkötések száma, de a születések száma tovább csökkent. È sajnálatos jelenség pusztító hatását csupán az ellensúlyozza, hogy a természetes népszaporodásban fejlődés mutatkozik, ami már közegészségügyünk némileg jobb fejlettségének tulajdonítható. Ez azonban korántsem olyan szilárd alap, amelyre építeni lehet. Azok a körülmények tehát, amelyek a népszaporodásnak akadályai lehetnek feltétlenül kipuhatólandók, s e célból az a szépen indult, de a közbejött politikai zavarok folytán megakadt kezdeményezést, melyet két évvel ezelőtt az Országos Magyar Gazdasági Egyesület ily irányban megindított, a háború lezajlása után a legsürgősebben kell újból napirendre vinni. Nevezetesen, hogy még a természetes népszaporodás is mennyire megbízhatatlan, igazolják azok az adatok, melyek a gyermekhalálozások ijesztő növekedését mutatják 1913-ban.

A népmozgalmi események tekintetében ugyancsak a legnagyobb gondot kell fordítani a kivándorlás kérdésére is. A lefolyt évben élénken foglalkoztatta a kivándorlási tanácsot ez a fontos ügy, s január közepén tartott ülésén egyrészt olyan társadalmi szerv létesülését tartották szükségesnek, amely az egyes törvényhatóságok területén a társadalom minden rétegének bevonásával alakítandó külön bizottságokkal a kivándorlás csökkentése tekintetében eredményes működést fejthessen ki. Ugyancsak szükségesnek tartották azt is, hogy az összes jogosulatlan kivándorlók ellenőrzése iránt indítsanak az osztrák kormányval tárgyalásokat, melylyel – minthogy ez idő szerint Ausztriában a kivándorlás törvényhozásilag; szabályozva nincs és így ott ily egyezmény kötése a jogalap hiányzik – eddig csak a hadkötelesek föltartóztatása tekintetében jöhetett létre egyezmény.

Június elején hasonló értelemben folyt a vita, s ez alkalommal elhatározta a kivándorlási tanács, hogy szűkebb körű végrehajtó bizottságot választanak, amely gyorsabban és közvetlenebbül dolgozik, időnként kiszáll a vármegyei vagy a járási bizottság üléseire s közvetlenül tárgyal a legkülönbözőbb társadalmi alakulatok vezérlőférfiaival.

Ezekre a tanácskozásokra szükség is volt, mert a kivándorlás ijesztő mértékben növekedett, s ami a legfontosabb, egyre nagyobb lett a kivándorló nők száma.

Benső meggyőződés, hogy a háború lezajlása után erőteljes gazdasági lendület fog elkövetkezni, hiszen csak a háború pusztításainak eltakarítása is a beruházások oly nagy tö-

megét fogják szükségessé tenni, melyek minden munkás kéznek bőven és tisztességesen fognak kenyeret juttatni. Emellett nem szabad megfélemlenünk arról a fájdalmas körülményről sem, hogy a munkáskezek számát érezhetően lepassztja majd a háború. A helyzet tehát az lesz, hogy a munkaalkalmak nagyarányú és jövedelmes gyarapodásával szemben hiányozni fog az elegendő munkáskéz, ami a bérek tetemes emelkedését idézi elő. Ebben az esetben aztán – különösen ha mindezek mellett megvalósul a közigazgatás célszerű és becsületes alapelveken nyugvó államosítása, – nem kell majd tanácskozni a kivándorlás megakadályozásáról, hanem ellenkezőleg, módunk lesz arra, hogy kitárjuk karjainkat Amerikában élő véreink elé, hogy visszavárjuk őket egy gyönyörű lendületnek induló, – boldogabb hazába.